

Motiverend Normconflict:

Normverschillen tussen ingroepen als motivator voor milieuvriendelijk gedrag

Thomas Heger (3672506)

Universiteit Utrecht

Master Sociale- en Organisationspsychologie 2016/2017

Begeleider: Felice van Nunspeet

Tweede beoordelaar: Tom Frijns

07 juli 2017

Woorden: 7614

Woorden (Inclusief referentielijst): 9466

Samenvatting

Het doel van het huidige onderzoek was om (1) te testen wat het effect is van het ervaren van normconflict tussen meerdere ingroepen op intenties om milieuvriendelijk gedrag te vertonen, om (2) te testen wat het effect is van het ervaren van normconflict tussen meerdere ingroepen op intenties om anderen over te halen zich milieuvriendelijk te gedragen en om (3) na te gaan welke rol waargenomen effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag hierin speelt.

Hiertoe zijn online vragenlijsten afgenomen bij Nederlandse studenten, waarin werd gevraagd naar de normen in drie van hun ingroepen, hun intenties om milieuvriendelijk gedrag te vertonen en hun intenties om anderen over te halen zich milieuvriendelijk te gedragen. Studenten die de vragenlijst afnamen zaten in één van twee condities: een conditie waarin hoge effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag geïnduceerd werd, en een conditie waarin lage effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag geïnduceerd werd.

Uit de resultaten bleek dat de waargenomen effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag geen invloed had op de relatie tussen normconflict en milieuvriendelijke intenties van participanten. Wel hadden participanten met hoger ervaren normconflict meer intenties om zelf milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Tevens waren er aanwijzingen dat er een verband is tussen hoger ervaren normconflict en hogere intenties om anderen aan te sporen milieuvriendelijk gedrag te vertonen, waarbij dat verband volledig gemedieerd werd door de eigen milieuvriendelijke intenties.

Meer onderzoek naar de rol van waargenomen effectiviteit en andere moderatoren in de relatie tussen normconflict en milieuvriendelijke gedragsintenties is nodig. Het huidige onderzoek geeft verder aanknopingspunten voor verder onderzoek naar de rol van de sterkte van de identificatie met verschillende ingroepen, de rol van de sterkte van de injunctieve norm, de rol van cultuurverschillen en de rol van leeftijd bij de relatie tussen normconflict en milieuvriendelijke gedragsintenties.

Abstract

The goal of the current research was to (1) test the effect of experienced norm conflict between multiple ingroups on pro-environmental behavior, to (2) test the effect of experienced norm conflict between multiple ingroups on intentions to persuade others to perform pro-environmental behavior, and to (3) look at the role experienced effectivity of pro-environmental behavior plays.

To look at this, Dutch students answered online questionnaires, in which they were asked about the norms of three of their ingroups, their intentions to perform pro-environmental behavior and their intentions to persuade others to perform pro-environmental behavior. Students that took the questionnaire were in one of two conditions: a condition in which high effectivity of pro-environmental behavior was induced, and a condition in which low effectivity of pro-environmental behavior was induced.

The results showed that perceived effectiveness of pro-environmental behavior did not influence the relation between norm conflict and pro-environmental intentions of participants. However, participants who experienced more norm conflict between ingroups had more intentions to perform pro-environmental behavior. Also, there were indications that there was a connection between higher experienced norm conflict and higher intentions to persuade others to perform pro-environmental behavior. This connection was fully mediated by participants' own pro-environmental intentions.

More research into the role of perceived effectiveness and other moderators in the relation between norm conflict and pro-environmental intentions is needed. Also, the current research provides suggestions for future research into the role of the strength of the injunctive norm, the role of cultural differences and the role that age plays in the relation between norm conflict and pro-environmental behavior intentions.

Inleiding

Belang Milieuvriendelijk gedrag

Beleidsmakers wereldwijd zijn geïnteresseerd in effectieve manieren om de bevolking aan te moedigen een meer milieuvriendelijke levensstijl aan te nemen om opwarming van de aarde en verontreiniging in het algemeen tegen te gaan (Whitmarsh & O'Neill, 2010). Eén van de gevolgen voor Nederland van de opwarming is de noodzaak van versterkte kust- en rivierbescherming tegen een stijgende zeespiegel en stijgend rivierpeil (KNMI, 2008; Planbureau voor de Leefomgeving, 2012). Los van klimaatverandering, zijn er ook directe gezondheidsvoordelen verbonden aan milieuvriendelijker gedrag. Negatieve gevolgen voor de gezondheid door luchtvervuiling (o.a.: Raaschou-Nielsen et al., 2013; Beelen et al., 2014; Tang, 2014), watervervuiling (o.a.: Erisman et al., 2013; Lu et al., 2015; Vaughan & Russell, 2015) en bodemvervuiling (o.a.: De Vries & Kros, 2013; Nowak, Hirabayashi, Bodine, & Greenfield 2014; Mahmood & Malik, 2014) zijn veelvuldig aangetoond in wetenschappelijk onderzoek. Wereldwijd hebben de Verenigde Naties dan ook 'duurzame ontwikkelingsdoelen' opgesteld (Verenigde Naties, 2015) en is het zogenaamde Parijse Klimaatakkoord gesloten (United Nations Framework Convention on Climate Change, 2017). Ook de Nederlandse overheid is actief bezig om vervuiling van het milieu tegen te gaan (Rijksoverheid, 2017a; Rijksoverheid, 2017b).

Wetenschappelijke onderzoekers binnen de psychologie kunnen helpen om licht te werpen op de vele psychologische factoren die milieuvriendelijk gedrag tegengaan of juist kunnen bevorderen (Swim et al. 2011). In 2009 bracht de American Psychological Association een rapport uit over de link tussen psychologie en klimaatverandering. Hierin werd het belang van empirisch onderzoek naar de veroorzakers en beïnvloeders van gedrag dat het milieu beïnvloedt en interventies die dat gedrag kunnen beïnvloeden benadrukt (Swim et al. 2009). In de context van deze belangen vindt het huidige onderzoek plaats.

Injunctieve en descriptieve normen

Beleidsmakers en wetenschappers zijn uiteraard niet de enigen die zich bezighouden met het milieu. Veel gewone burgers zijn begaan met het milieu en duurzaamheid en vinden klimaatverandering een belangrijk probleem. Echter, velen van hen vertonen zelf niet regelmatig milieuvriendelijk gedrag (Axcion, 2009; Gifford, 2011). Dit verschil tussen attitude en gedrag komt ook naar voren in onderzoek in Nederland (o.a.: Vringer, Aalbers, & Visser, 2008; Beckers et al., 2004; Steg, 1999). Onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau naar milieuvriendelijke attitudes en gedrag onder Nederlanders, komt eveneens tot de conclusie dat er een verschil is tussen 'denken en doen' (Verbeek & Boelhouwer, 2010).

Dit verschil is relevant. Sociale normen blijken namelijk een sterke voorspeller van milieuvriendelijk gedrag (Nolan, Schultz, Cialdini, Goldstein, & Griskeviciu, 2008). Bij deze normen kan er onderscheid gemaakt worden tussen injunctieve normen en descriptieve normen. Injunctieve normen geven de perceptie weer van wat anderen goed- of afkeuren, descriptieve normen geven de perceptie weer van wat anderen daadwerkelijk doen (o.a.: Cialdini, Kallgren, & Reno, 1991; Cialdini, Reno, & Kallgren, 1990; Smith et al., 2012). Bij milieuvriendelijk gedrag is er dus vaak een verschil tussen de injunctieve norm ('je zou milieuvriendelijk gedrag moeten vertonen') en de descriptieve norm (de meeste mensen in mijn buurt vertonen weinig milieuvriendelijk gedrag). Volgens sommige onderzoeken moeten deze normen in lijn met elkaar zijn om effectief aan te zetten tot milieuvriendelijk gedrag (o.a.: Smith et al., 2012; Göckeritz et al., 2010; Lee, Geisner, Lewis, Neighbors, & Larimer, 2007). Zo lieten Smith et al. (2012) zien dat als mensen het idee hadden dat er in hun omgeving weinig moeite werd gedaan om energie te besparen, zij zelf ook weinig intenties hadden om energie te gaan besparen, ondanks dat deze mensen wel het idee hadden dat dat zou moeten. Ander onderzoek suggereert echter dat een verschil tussen injunctieve normen en daadwerkelijk gedrag juist gebruikt kan worden om mensen aan te zetten tot milieuvriendelijk gedrag, bijvoorbeeld door te laten zien dat milieuvriendelijk gedrag belangrijk is, maar het weinig gebeurt (o.a.: Rubens, Gosling, Bonaiuto, Brisbois & Moch, 2013; Fiontiat, 2004, 2008; Peterson, Haynes & Olson, 2008; Priolo et al., 2016). Hoe sociale normen invloed op ons gedrag uitoefenen, hangt van veel verschillende factoren af. De effecten van sociale normen kunnen daarom sterk verschillen (o.a.: Ravis en Sheeran, 2003; Schultz, Nolan, Cialdini, Goldstein, & Griskevicius, 2007).

Ingroepen

Eén van de factoren waarvan de invloed van sociale normen afhangt, is in welke sociale groepen deze normen er zijn. Volgens de *sociale identiteit theorie* is een deel van onze identiteit afgeleid van sociale groepen waartoe we menen te behoren (Turner & Oakes, 1986). Voorbeelden zijn je familie, je vriendengroep, je medestudenten of je landgenoten. Sociale groepen waarmee we ons psychologisch identificeren zijn zogenaamde 'ingroepen' en groepen waarmee we ons niet identificeren zijn 'uitgroepen' (Turner & Oakes., 1986). Mensen zijn geneigd en gemotiveerd om zich aan de normen van hun ingroep te houden, zeker als dit om moreel gedrag gaat (Pagliaro, Ellemers, & Barreto, 2011; Van Nunspeet, Derks, Ellemers, & Nieuwenhuis, 2015). Zo werden participanten in het onderzoek van Pagliaro et al. (2011) beïnvloed door wat mensen in hun geografische omgeving – behorende bij de ingroep dus - vonden van een bepaalde strategie om de collectieve status van hun groep te verhogen: als ze dachten dat de mensen in hun omgeving het acceptabel vonden, vonden ze het zelf ook meer acceptabel. Dit effect was onafhankelijk van de mening van een uitgroep: die had dus geen invloed.

Mensen worden echter niet alleen beïnvloed door een enkele ingroep, maar kunnen door verschillende ingroepen worden beïnvloed (Ellemers & Van der Toorn, 2015; Schmid et al., 2009). Zo kan een Belg met een Turkse achtergrond de ingroepen *Belgen*, *Turken* en *islamieten* hebben (maar ook nog bijvoorbeeld Antwerpenaar, Europeaan, etc...). Deze combinatie van ingroepen kan op verschillende manieren op de constructie van het zelfconcept en op de kijk op uitgroepen inwerken (Dommelen, Schmid, Hewstone, Gonsalkorale, & Brewer, 2015). Zo identificeerden in het onderzoek van Dommelen et al. (2015) sommigen zich redelijk sterk met alle drie de ingroepen, en leidde die inclusie van verschillende groepen tot een positievere kijk op diverse uitgroepen. Anderen identificeerden zich sterk met één specifieke groep en beschouwden bijvoorbeeld islamieten als voornaamste ingroep, er in resulterend dat ze relatief negatief tegen andere groepen aankeken. Afhankelijk van individuele verschillen, kunnen meerdere ingroepen dus hun invloed hebben op personen.

Normconflict tussen ingroepen

Niet alleen de mate van identificatie kan tussen ingroepen verschillen, ook normen kunnen verschillen tussen ingroepen (Ellemers & Van der Toorn, 2015; Schmid et al., 2009). Hoewel er uitgebreid onderzoek is gedaan naar het effect van normen van een ingroep op gedrag en attitudes versus het effect van een uitgroep (o.a. Turner & Oakes., 1986; Hart et al., 2000; Pagliaro, et al., 2011; Van Nunspeet, Derks, Ellemers, & Nieuwenhuis, 2015), zijn er zeer weinig studies naar het effect van verschillende normen in meerdere ingroepen op gedrag en attitudes van een persoon die tot die ingroepen behoort. Eén van de eerste onderzoeken naar de effecten van verschillende normen in verschillende ingroepen (McDonald, Fielding, & Louis, 2013) laat zien dat verschillen van normen tussen verschillende ingroepen in sommige gevallen motiverend werken, maar in andere gevallen juist demotiverend. In deze studie werd gekeken naar het conflict dat participanten ervoeren tussen drie verschillende ingroepen (Australiërs, medestudenten en familie). Participanten vulden vragenlijsten in over de frequentie van een aantal milieuvriendelijke gedragingen bij de drie groepen. Des te groter het verschil tussen de gedragsnormen van die groepen, des te groter het normconflict dat de deelnemers ervoeren. Er werd vervolgens gekeken of hoger ervaren normconflict nou juist motiverend werkt op gedragsintenties om meer milieuvriendelijk gedrag te vertonen, of juist niet. Dit effect van normconflict op gedragsintenties werd gemodereerd door de attitude van participanten ten aanzien van het milieu. Mensen die het milieu erg belangrijk vonden werden meer gemotiveerd bij normverschillen tussen ingroepen, terwijl mensen die het gemiddeld of minder belangrijk vonden juist gedemotiveerd werden. Dit interactie-effect van normconflict en attitude op gedragsintenties, werd gemedieerd door waargenomen effectiviteit: mensen die het milieu belangrijk vonden zagen hun eigen milieuvriendelijke gedrag als meer effectief bij hoger normconflict en dit leidde weer tot hogere gedragsintenties om

milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Mensen die het milieu erg belangrijk vonden werden dus meer gemotiveerd bij normverschillen tussen ingroepen: 'als niemand het doet dan moet ik het doen!', terwijl mensen die het gemiddeld of minder dan gemiddeld belangrijk vonden dus juist gedemotiveerd werden: 'veel mensen doen het niet dus het heeft geen nut om het zelf wel te doen' (McDonald et al., 2013). Net als in het onderzoek van Dommelen et al. (2015) zijn hier dus individuele verschillen te zien in de effecten van meerdere ingroepen: wat het effect is van verschillende ingroepen, hangt af van bepaalde eigenschappen van de persoon. McDonald et al. (2013) vonden geen directe link tussen normconflict en gedragsintenties. De motiverende en demotiverende effecten, afhankelijk van de attitude van participanten, waren tegen elkaar weg te strepen. In gelijksoortig onderzoek vonden McDonald, Fielding en Louis (2014) wel een directe relatie, namelijk dat hoger normconflict leidde tot hogere motivatie om milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Zij dragen aan dat dit waarschijnlijk te maken had met de specifieke populatie van het eerdere onderzoek. Deze populatie bestond waarschijnlijk uit mensen die gemiddeld het milieu erg belangrijk vonden.

Het begrijpen van de link tussen normverschillen in meerdere ingroepen op milieuvriendelijk gedrag van mensen in Nederland, zou bij dragen aan de kennis over mogelijke interventies die beleidsmakers in kunnen zetten.

Andere Ingroepleden overhalen milieuvriendelijk te zijn

Intragroepdissonantie. Wat bij de effecten van normverschillen op gedrag nog vrijwel niet onderzocht is, is in hoeverre mensen naar aanleiding van zo'n normverschil ook intenties ontwikkelen om anderen in hun ingroep aan te sporen tot meer milieuvriendelijk gedrag. Een normverschil tussen een individu en zijn of haar ingroep, leidt vaak tot cognitieve dissonantie bij het individu (Postmes & Jetten, 2006). Dit wordt dan wel intragroepdissonantie genoemd. Cognitieve dissonantie is de mentale stress die mensen ervaren als ze twee of meer tegengestelde waarden of ideeën hebben, of gedrag vertonen dat - of informatie krijgen die - tegengesteld is aan hun bestaande waarden of ideeën. Een voorbeeld kan zijn dat Piet het belangrijk vindt om milieuvriendelijk te zijn (waarde), maar opmerkt dat hij geen papier recyclet (gedrag dat tegengesteld is aan waarde). De mentale stress die als gevolg van het verschil ontstaat, proberen mensen vervolgens te reduceren door ideeën of gedrag te veranderen (Festinger, 1962). De dissonantie die veroorzaakt wordt door normverschil met een ingroep, ook wel intragroepdissonantie, kan dan ook belangrijke implicaties hebben (Postmes & Jetten, 2006).

Radicale normen Een mogelijkheid is dat het individu reageert op de intragroepdissonantie door te focussen op het onderdeel van de ingroep dat zijn of haar normen deelt, en zich minder gaat identificeren met de overkoepelende ingroep. Onderzoek van Becker, Tausch, Spears en Christ (2011) laat zien dat die strategie vooral geldt voor normen betreffende radicale collectieve

actie. Voor meer gematigde denkbeelden geldt het niet. De verwachting is dat aangaande milieuvriendelijke gedragingen waar in dit onderzoek op gefocust wordt, voor de meeste studenten in Nederland geldt dat dit gaat om een meer gematigde norm, en niet om een radicale norm. Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau, uitgevoerd door Verbeek en Boelhouwer(2010), naar milieuvriendelijke gedragingen in Nederland, bleek namelijk dat veel Nederlanders wel wat doen om zich milieuvriendelijker te gedragen, maar alleen mits het binnen bepaalde comfort- en gemaksgrenzen past. Dit gold nog in sterkere mate voor jongeren tussen de 18 en 25 jaar, ongeveer de doelgroep voor dit onderzoek (Verbeek & Boelhouwer, 2010). Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat de milieuvriendelijke gedragingen waar we in dit onderzoek naar kijken, niet in de buurt komen van radicale collectieve actie.

Gematigde normen. Een andere mogelijkheid is dat personen reageren op intragroepdissonantie door andere ingroep leden aan te sporen tot actie. Aanwijzingen hiervoor zijn te vinden in onderzoek van Smith en Louis (2007). Verschil tussen een persoonlijke norm en een ingroep norm werkte motiverend als het onderwerp persoonlijk belangrijk was. Indien het onderwerp echter matig belangrijk was, werkte intragroepdissonantie juist demotiverend. Glasford, Pratto en Dovidio (2008) laten vergelijkbare resultaten zien. Zij vonden dat als mensen denken dat een voor hen belangrijke waarde (in dit geval een waarde uit de Amerikaanse grondwet) door de ingroep wordt overtreden, zij meer intentie hebben om actief de groep te bewegen om zich aan die waarde te houden (Glasford et al., 2008). In vervolgonderzoek bleek tevens dat activisme binnen de groep gebruikt wordt als strategie om cognitieve dissonantie door normconflict te reduceren (Glasford, Dovidio, & Pratto, 2009). De mate waarin voor deze strategie werd gekozen was afhankelijk van de identificatie met de groep (hogere identificatie leidde minder tot activisme en meer tot directe strategieën om identificatie met de ingroep te verhogen). In het onderzoek wordt er tevens op gewezen dat personen vaak kiezen voor de optie die voorhanden is. Als de optie om cognitieve dissonantie te reduceren door anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn makkelijk te kiezen is, zal die optie dus waarschijnlijk ook gekozen worden.

Belang huidige onderzoek en verwachtingen

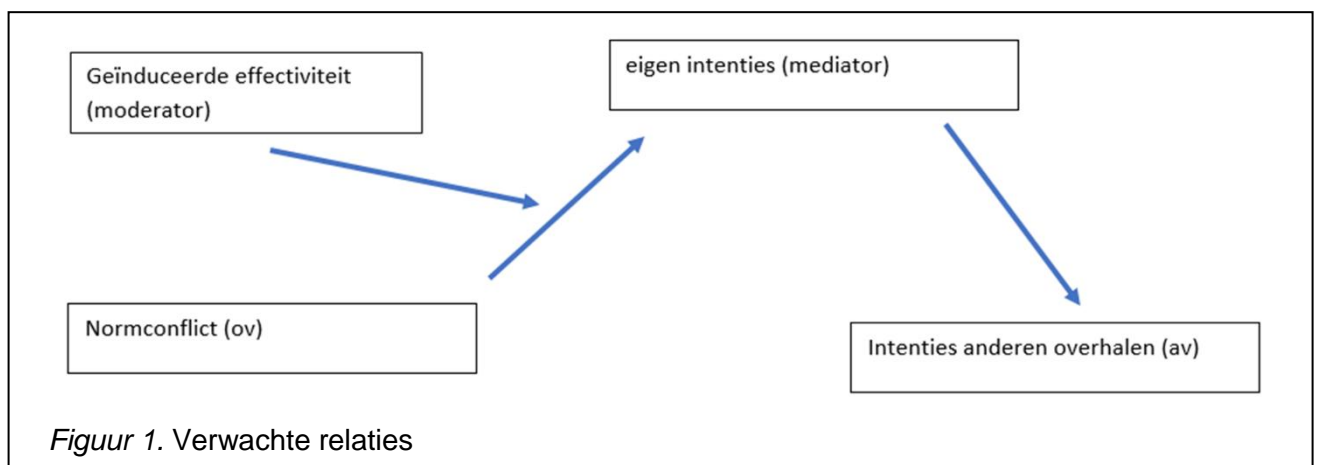
In de literatuur van de milieupsychologie wordt er op gewezen dat één van de redenen van de lage voorspellingswaarde van huidige modellen omtrent milieuvriendelijk gedrag, is dat ze te weinig rekening houden met de verscheidenheid en afhankelijkheid van cross-contextualiteit van milieuvriendelijk gedrag (Stern, 2000). Veel milieuvriendelijk gedrag vindt plaats in verschillende contexten, waardoor de normen van meerdere ingroepen waarschijnlijk invloed hebben. Als we die invloed beter kunnen begrijpen, kunnen we mogelijk beter milieuvriendelijk gedrag voorspellen (McDonald et al., 2013). Hierdoor kan gekeken worden naar nieuwe interventies om

milieuvriendelijk gedrag te bevorderen, maar ook naar verkeerde tactieken in het huidige beleid. Dit onderzoek zal daarom gericht zijn op de invloed van normconflict op intenties om het eigen gedrag en het gedrag van andere leden van ingroepen aan te passen, als er sprake is van hoge waargenomen effectiviteit van dat gedrag en als er sprake is van een lage waargenomen effectiviteit. Net als in de tweede studie van McDonald et al. (2013), zullen hoge en lage effectiviteit geïnduceerd worden doormiddel van een korte tekst.

Uit McDonald et al. (2013) bleek dat de relatie tussen normconflict tussen ingroepen en intenties voor milieuvriendelijk gedrag, gemodereerd werd door de waargenomen effectiviteit van het gedrag. Op basis daarvan is de verwachting dat bij een hoge waargenomen effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag er een positief verband is tussen normconflict en eigen milieuvriendelijke gedragsintenties, terwijl bij lage waargenomen effectiviteit een negatief verband verwacht wordt.

In Glasford, Dovidio en Pratto (2009) en Louis, Davies, Smith, & Terry (2007) werd aangetoond dat normconflict met een ingroep tot activisme (het overhalen van anderen tot gedragsverandering) kan leiden. Op basis hiervan wordt voor intenties om anderen aan te zetten tot milieuvriendelijk gedrag ook een positief verband verwacht met normconflict in de hoge effectiviteit conditie en een negatief verband in de lage effectiviteit conditie. De verwachting dat intenties om anderen te overtuigen net als eigen intenties wordt gemodereerd door waargenomen effectiviteit, komt voort uit de verwachting dat eigen intenties als mediator fungeren. Dit verband tussen de interactie van de geïnduceerde effectiviteit en normconflict op het overtuigen van anderen, loopt dus via eigen intenties, volgens de verwachting. Dat laatste komt voort uit onderzoek dat laat zien dat het overhalen van anderen wordt gemotiveerd door intragroepdissonantie (Smith & Louis, 2007 ; Postmes & Jetten, 2006; Glasford et al., 2008, 2009). Als eigen milieuvriendelijke gedragsintenties lager zijn, dan is het positieve verschil met de groepsnorm ook lager en is er dus minder dissonantie, en dus minder motivatie om anderen over te halen.

Figuur 1 geeft een beeldend overzicht van de verwachte relaties.

Methode

Participanten en design

De onderzoekspopulatie bestond uit Nederlandse studenten. Zij vulden een online vragenlijst in. Voor het vergaren van deze onderzoekspopulatie is gebruik gemaakt van sociale media – met name Facebook. In de vragenlijst werd gecontroleerd of participanten student waren, of zij de manipulatietekst hadden gelezen en of zij de juiste injunctieve norm hadden. Aangezien in dit onderzoek uit werd gegaan van de injunctieve norm bij participanten dat je zou moeten proberen milieuvriendelijk te zijn, werd met een eenvoudige vraag (*'of je in principe milieuvriendelijk zou moeten proberen te zijn'*) gecontroleerd of dit het geval was. Van de volledig ingevulde responsen zijn er 7 verwijderd omdat zij invulden geen student te zijn, 8 zijn er verwijderd omdat ze de conditietekst niet herinnerden en 2 zijn er verwijderd omdat ze bij de vraag naar de injunctieve norm 'oneens' invulden. Er bleven dan 104 participanten over waarmee de analyses uitgevoerd konden worden. Hiervan waren er 27 man en 77 vrouw. De gemiddelde leeftijd was 22,9 (SD = 2,07).

In dit onderzoek werd een tussen-proefpersonen design gehanteerd. De participanten werden willekeurig verdeeld over twee condities, te weten de condities 'hoge effectiviteit milieuvriendelijk gedrag' en 'lage effectiviteit milieuvriendelijk gedrag'.

Instrumenten

Er zijn drie hoofdvariabelen gemeten in dit onderzoek, te weten normconflict, gedragsintenties voor eigen milieuvriendelijk gedrag en gedragsintenties voor het bewegen tot meer milieuvriendelijk gedrag van anderen. Ook werden enkele achtergrondvariabelen meegenomen.

Normconflict. Normconflict werd evenals in het onderzoek van McDonald et al. (2013) gemeten aan de hand van het verschil tussen de descriptieve normen van de naaste familie, medestudenten van de participanten en Nederlanders in het algemeen. De descriptieve norm in elke groep werd op dezelfde wijze bepaald als in het onderzoek van McDonald et al. (2013), te weten door over vijf gedragingen de (vertaalde) vraag te stellen: *'Geef de mate van de volgende gedragingen aan voor je naaste familie/alle Nederlanders/medestudenten, waarbij 1= nooit , 7= altijd.'* Er werd dan gevraagd naar de volgende vijf gedragingen: producten met minimale verpakking kopen, lokaal eten kopen, minder papier gebruiken, lichten en apparaten uitdoen als ze niet gebruikt worden en politieke actie ondernemen om CO₂-uitstoot tegen te gaan. Deze gedragingen zijn zo gekozen omdat uit onderzoek blijkt dat ze niet te moeilijk of te makkelijk uitvoerbaar zijn voor studenten (McDonald et al, 2013). Voor elk van de drie groepen werd het gemiddelde van de gedragingen gecalculeerd. Normconflict werd vervolgens berekend door het gemiddelde te nemen van de absolute waarde van de drieweg-verschilscores tussen de descriptieve normen van de drie groepen. Des te hoger de score des te hoger het normconflict, waarbij de score 0 aangeeft dat er geen verschil is tussen de groepen.

Eigen gedragsintenties. Eigen gedragsintenties werden evenals in het onderzoek van McDonald et al. (2013) gemeten aan de hand van de vijf zelfde gedragingen als hierboven beschreven, met de vraag: ‘Hoe vaak ben je van plan om de volgende milieuvriendelijke gedragingen uit te voeren?’ Deelnemers werd gevraagd te reageren met behulp van een antwoordschaal lopend van 1 “nooit” tot en met 7 “altijd” (vijf items, $\alpha = .63$).

Gedragsintenties anderen. Gedragsintenties voor het bewegen tot meer milieuvriendelijk gedrag van anderen werden op dezelfde wijze en met dezelfde gedragingen gemeten als eigen gedragsintenties. De vraagstelling was hier: ‘Geef aan hoe vaak je van plan bent om te proberen mensen in je omgeving over te halen de volgende gedragingen uit te voeren?’ Deelnemers kunnen van dezelfde antwoordschaal gebruik maken (vijf items, $\alpha = .83$).

Manipulatie effectiviteit. In de hoge effectiviteit conditie lieten participanten tijdens het afnemen van de vragenlijst een tekst over het positieve effect dat een individu kan hebben op het milieu. In de lage effectiviteit conditie lieten participanten een tekst over de beperkte invloed die een individu heeft op het milieu. In Appendix 3 en 4 staan de volledige gebruikte teksten vermeld. Om te controleren of de manipulatie heeft gewerkt, werden twee controlevragen toegevoegd om te checken of mensen in de hoge effectiviteit conditie inderdaad milieuvriendelijk gedrag meer effectief achtten dan de mensen in de lage effectiviteit conditie. De twee controlevragen waren: ‘Hoeveel invloed denk je dat je hebt op het milieu?’ en ‘Hoeveel effect denk jij dat het waarschijnlijk heeft als een persoon zich milieuvriendelijker gaat gedragen?’. Deze vragen werden eveneens op een 7-punts Likertschaal beantwoord, van 1 ‘Heel weinig’ tot en met 7 ‘Heel veel’ (twee items, $\alpha = .83$).

Injunctieve norm. Omdat in dit onderzoek uit werd gegaan van de injunctieve norm bij participanten dat je zou moeten proberen milieuvriendelijk te zijn, werd met een eenvoudige vraag gecontroleerd of dit het geval was. De vraag werd als volgt gesteld: *‘Om de uitslagen van het onderzoek te kunnen begrijpen, is het van belang dat we een idee hebben van jouw kijk op milieuvriendelijk gedrag. Daarom volgt daar hieronder een stelling over. Uiteraard kun je vinden dat er uitzonderingen zijn, maar vul het antwoord in waar je in het algemeen het meest naar neigt. Stelling: In principe moeten mensen proberen milieuvriendelijk te zijn.’* Op deze stelling kon gereageerd worden met ‘eens’ of ‘oneens’. Participanten die met oneens reageerden werden niet meegenomen in het onderzoek.

Procedure

Via een link op sociale media kwamen participanten bij de online vragenlijst. Hier kregen zij eerst een briefing (zie appendix 1) over het doel van het onderzoek met de vraag of zij akkoord gaan met de beschreven werkwijze en verwerking van hun gegevens, zoals de vertrouwelijkheid en anonimiteit. Ook werd hier gevraagd of zij daadwerkelijk op dit moment student zijn. Vervolgens

kregen participanten enkele demografische vragen (zoals leeftijd en sekse). Hierna was er een korte vraag over de injunctieve norm, en volgde de manipulatie: deelnemers kregen een stukje tekst te zien van ofwel de hoge effectiviteit conditie, of de lage effectiviteit conditie. Daarna volgden de vragen over de gedragingen van hun naaste familie, medestudenten en alle Nederlanders, aan de hand waarvan normconflict berekend werd. Hierna kregen de participanten de vragen over hun eigen gedragsintenties en hun intentie om het gedrag van anderen te beïnvloeden (de afhankelijke variabelen). Aan het einde was er een debriefing (zie appendix 2), waarin werd uitgelegd wat de twee condities waren in dit onderzoek en wat het doel daar van was. Participanten werden bedankt voor hun deelname en kregen een e-mailadres waar ze eventuele verdere vragen naar toe konden sturen.

Resultaten

Manipulatie. Uit de resultaten, verkregen met het programma SPSS, blijkt dat de manipulatie gewerkt heeft. Aan de hand van een eenweg ANOVA is getoetst of de manipulatie de twee controlevragen waarbij gecheckt werd hoeveel invloed mensen dachten dat zichzelf of iemand anders hebben op het milieu kon voorspellen. Hierbij werd verwacht dat participanten in de conditie waarin ze de tekst lazen met de informatie dat een persoon in Nederland weinig invloed heeft op het milieu, gemiddeld lager zouden antwoorden dan participanten die de tekst lazen met informatie dat een persoon in Nederland juist veel invloed kan hebben op het milieu. Deze verwachting bleek te kloppen [M (lage effectiviteit) = 3.25, SD = 1.37; M (hoge effectiviteit) = 4.18, SD = 1.44; $F(1,102) = 11.19$ $p < 0.01$, $\eta^2 = 0.10$]. Het induceren van hoge of lage effectiviteit ten aanzien van milieuvriendelijk gedrag bij participanten was dus succesvol.

Aan de hand van de PROCESS-macro van Hayes (2013) in SPSS zijn mediatieanalyses in regressieanalyses gedaan. Hierbij zijn door middel van de bootstrapmethode 1000 steekproeven getrokken vanuit de onderzoeksteekproef. Het gehele model van gemodereerde mediatie is significant wanneer er binnen het betrouwbaarheidsinterval (95% CI) geen 0 valt.

Normconflict en eigen intenties. Tegen de verwachting in voorspelt normconflict direct de eigen intenties [$t(100) = 43.54$ $p = 0.02$, $b = .48$]. Participanten die hoger normconflict ervoeren, hadden meer intenties om milieuvriendelijk gedrag te gaan vertonen.

Moderatie-effect. De verwachting was dat normconflict eigen intenties niet zou voorspellen, tenzij de manipulatie (de geïnduceerde effectiviteit) als moderator werd meegenomen. Dit moderatie-effect was echter niet significant [$t(100) = 1.59$ $p = 0.11$]. Participanten die meer normconflict ervoeren, hadden meer intenties om milieuvriendelijk gedrag te vertonen, en de waargenomen effectiviteit had geen invloed

op die relatie. Of participanten milieuvriendelijk gedrag als effectief zagen, had dus geen effect op de intenties om milieuvriendelijk gedrag te gaan vertonen.

Normconflict en intenties anderen overtuigen. Normconflict voorspelde, zoals verwacht, niet direct intenties om anderen te overtuigen milieuvriendelijk te zijn [$t(101) = 0.41$ $p = 0.69$]. De verwachting was dat de relatie tussen normconflict en intenties om anderen te overtuigen volledig gemedieerd zou worden door de eigen intenties. Bovendien was de verwachting dat de relatie tussen normconflict en intenties om anderen te overtuigen milieuvriendelijk te zijn, net als bij de relatie tussen normconflict en eigen intenties, afhankelijk zou zijn van de geïnduceerde effectiviteit. De bevinding dat participanten bij hoger normconflict niet direct meer of minder intenties ontwikkelen om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn, is consistent met deze verwachtingen.

Mediatie-effect. De verwachting dat de relatie tussen normconflict en intenties om anderen te overtuigen milieuvriendelijk te zijn wordt gemedieerd door eigen intenties, bleek significant. Eigen intenties om milieuvriendelijk te zijn voorspelden intenties om anderen te overtuigen [$t(101) = 8.12$ $P < 0.01$, $b = .90$]. Dit ondersteunt de hypothese dat intenties om anderen te overtuigen milieuvriendelijk te zijn, vanuit eigen intenties om milieuvriendelijk te zijn komen. Over het algemeen ontwikkelden participanten dus geen intenties om anderen te overtuigen milieuvriendelijk te zijn als ze niet zelf ook intenties hadden om milieuvriendelijk gedrag te vertonen.

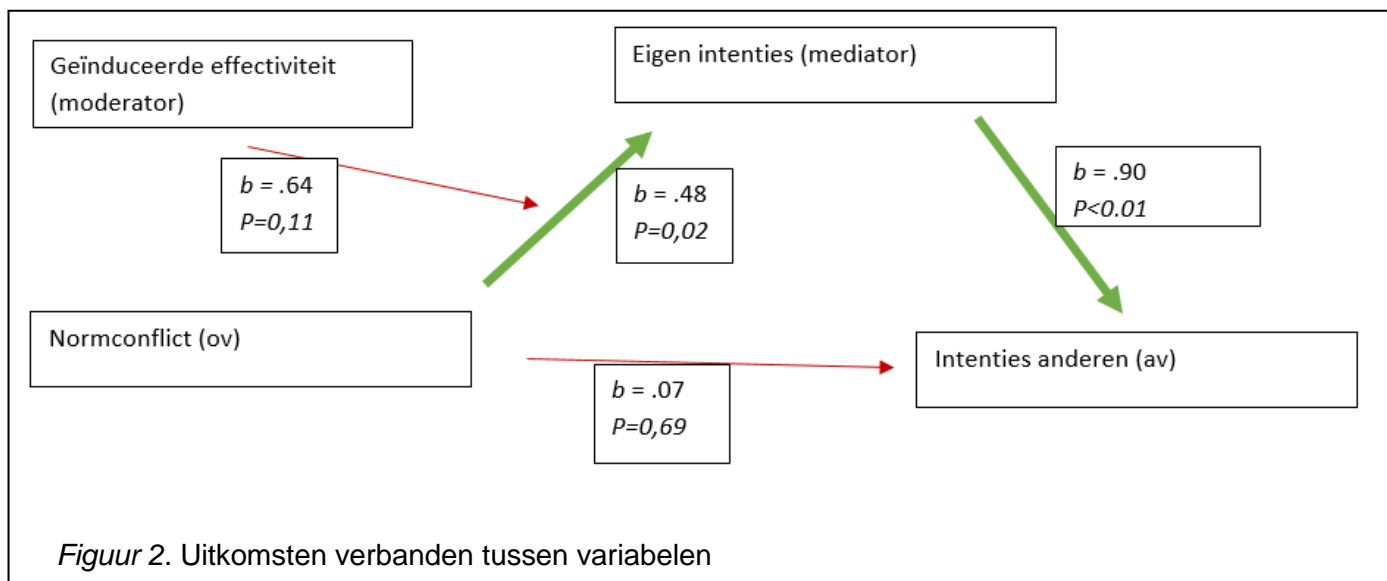
Gemodereerde mediatie. Het gehele model van gemodereerde mediatie bleek niet significant: CI [-0.09, 1.30]. Het moderatie-effect van geïnduceerde effectiviteit op de relatie tussen normconflict en eigen intenties was, zoals vermeld, niet aanwezig. De moderatie in het model was er niet. Er was wel een direct positief effect van normconflict op eigen intenties, en een mediatie-effect van eigen intenties op de relatie tussen normconflict en intenties om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn. In de discussie zal dan ook verder gekeken worden naar mogelijke verklaringen voor het missen van het moderatie-effect en de aanwezigheid van het effect van normconflict op eigen intenties. Tevens zal er getracht worden te verklaren wat het mediatie-effect in dit geheel dan zegt.

Een overzicht van de uitkomsten van de verbanden in het model van gemodereerde mediatie is te vinden in figuur 2.

Discussie

Huidige onderzoek

Het doel van het huidige onderzoek was om (1) te testen wat het effect is van het ervaren van normconflict tussen meerdere ingroepen op intenties om milieuvriendelijk gedrag te vertonen, om (2) te testen wat het effect is van het ervaren van normconflict tussen meerdere ingroepen op intenties om

anderen over te halen zich milieuvriendelijk te gedragen en om (3) na te gaan welke rol waargenomen effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag hierin speelt.

Hiertoe zijn vragenlijsten afgenomen bij studenten, waarin werd gevraagd naar de normen in drie van hun ingroepen, hun intenties om milieuvriendelijk gedrag te vertonen en hun intenties om anderen over te halen zich milieuvriendelijk te gedragen. Studenten die de vragenlijst afnamen zaten in één van twee condities: een conditie waarin hoge effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag geïnduceerd werd, en een conditie waarin lage effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag geïnduceerd werd.

Uit de resultaten bleek dat de waargenomen effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag geen invloed had op de relatie tussen normconflict en milieuvriendelijke intenties van participanten. Wel hadden participanten met hoger ervaren normconflict meer intenties om zelf milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Tevens was er een verband tussen hoger ervaren normconflict en hogere intenties om anderen aan te sporen milieuvriendelijk gedrag te vertonen, waarbij dat verband volledig via de eigen milieuvriendelijke intenties liep.

Uitgekomen verwachtingen

Manipulatie. Allereerst blijkt uit de resultaten dat het gelukt is om doormiddel van de teksten, de waargenomen effectiviteit van participanten te beïnvloeden, net als in het onderzoek van McDonald et al. (2013). Het manipuleren van de waargenomen effectiviteit is dus geslaagd.

Eigen intenties en intenties anderen overhalen. Zoals verwacht, voorspellen de eigen milieuvriendelijke intenties van participanten de intenties om anderen in hun omgeving over te halen. Tevens was er geen directe relatie tussen normconflict en intenties om anderen over te halen, maar wel tussen normconflict en eigen intenties. Mediatie-analyse liet zien dat bij hoger normconflict, participanten

hogere gedragsintenties hadden om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn, maar dat deze relatie gemedieerd werd door eigen intenties om milieuvriendelijk te zijn. Hoewel het verwachte moderatie-effect van waargenomen effectiviteit er niet bleek te zijn, en het gehele model van moderatie-meditatie dan ook niet significant was, is dit wel een sterke aanwijzing dat de intentie om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn, afhankelijk is van de eigen intentie om milieuvriendelijk te zijn. Mensen hebben niet de intentie om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn, als ze zelf die intentie niet hebben.

Postmes & Jetten (2006) merkten in hun onderzoek op dat intragroepdissonantie, verschil in normen tussen het individu en de ingroep, belangrijke implicaties kan hebben. Er zijn verschillende strategieën die mensen hanteren om om te gaan met die dissonantie. De verwachting was op basis van Glasford, Pratto, en Dovidio (2008) dat één van de strategieën zou zijn om anderen in de groep te bewegen tot het veranderen van de norm. Echter, als mensen zelf weinig intentie hebben om milieuvriendelijk te zijn, is er ook geen discrepantie met de norm van de ingroep – in de zin dat de ingroep minder milieuvriendelijk is dan de persoon zelf. En dus is er geen intragroepdissonantie en daarmee valt de reden weg voor mensen om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn. Deze redenering blijkt te kloppen als we naar het huidige onderzoek kijken. Zijn participanten door ervaren normconflict gemotiveerd om zelf milieuvriendelijker te zijn, dan zijn ze eventueel ook gemotiveerd om anderen over te halen milieuvriendelijker te zijn. Zijn ze echter niet van plan zelf milieuvriendelijk te zijn, dan hebben ze ook niet de intentie anderen over te halen dat te zijn.

Aangezien dit één van de eerste onderzoeken is die kijken naar het effect van normconflict in verschillende ingroepen op de intentie om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn, is meer onderzoek hiernaar nodig. Zo kan meer duidelijkheid verkregen worden over de sterkte van het effect en de precieze mechanismes die erin meespelen. Als personen door normconflict bij milieuvriendelijk gedrag intenties ontwikkelen om andere leden te bewegen tot meer milieuvriendelijk gedrag, dan zou dat een aanwijzing zijn dat een groep waarin milieuvriendelijk gedrag sterk de norm is, een *spill-over* effect kan veroorzaken doordat personen in die groep de norm van andere groepen waartoe zij behoren meer richting milieuvriendelijk gedrag sturen. Zo'n *spill-over* werkt dan als katalysator van milieuvriendelijk gedrag, en dat is exact waar beleidsmakers naar op zoek zijn (Whitmarsh & O'Neill, 2010; Nilsson, Bergquist, & Schultz, 2017).

Niet uitgekomen verwachtingen

Relatie normconflict en eigen gedragsintenties. Op basis van McDonald et al. (2013) werd verwacht dat, afhankelijk van de waargenomen effectiviteit, normconflict een positief of negatief effect zou hebben op de eigen intenties, en dat deze twee tegenstrijdige effecten ervoor zouden zorgen dat er geen netto effect van normconflict op eigen intenties zou zijn. Normconflict bleek tegen de verwachting in wel direct gerelateerd te zijn aan eigen intenties om milieuvriendelijk te zijn. Dit terwijl de waargenomen effectiviteit geen invloed had op deze relatie, waar dit wel verwacht was. De relatie tussen normconflict

en eigen gedragsintenties was positief: bij meer normconflict hadden participanten meer intenties om milieuvriendelijk te zijn. Kennelijk werden participanten door normconflict gemotiveerd, zonder dat dit afhing van de waargenomen effectiviteit. Dit is tegenstrijdig aan de resultaten van McDonald et al. (2013).

Verklaringen voor resultaten en suggesties voor toekomstig onderzoek

Andere moderators dan waargenomen effectiviteit. Een mogelijkheid is dat waargenomen effectiviteit niet de juiste moderator is voor het effect van normconflict op gedragsintenties. Zoals McDonald et al. (2013) zelf aangeven, is het waarschijnlijk dat ook andere moderatoren een rol spelen.

Factoren die mogelijk ook een rol spelen bij de of normconflict motiverend of demotiverend werkt, zijn een gevoel van controle en motivatie en persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel ((Pelletier, Tuson, Green-Demers, Noels, & Beaton, 1998; McDonald et al., 2013). Ook de belangrijkheid van het onderwerp kan invloed hebben op of iemand door normconflict wel of niet wordt gemotiveerd om zijn gedrag aan te passen (Göckeritz et al., 2010; Smith & Louis, 2008). Meer onderzoek is nodig naar de rol die waargenomen effectiviteit speelt bij de invloed van normconflict op gedrag en er moet onderzocht worden welke moderatoren hierbij verder nog meer van belang zijn.

Hoewel er mogelijk meer moderatoren in het spel zijn, is het gezien het uitgebreide onderzoek en de vier verschillende studies in het werk van McDonald et al. (2013) nodig om naar andere verklaringen te kijken waarom in het huidige onderzoek waargenomen effectiviteit niet als moderator fungeerde op de relatie tussen normconflict en eigen intenties om milieuvriendelijk gedrag te vertonen.

Cultuur. Eén verklaring is dat in Nederland andere moderatoren meer invloed hebben dan in Australië of de Verenigde Staten. De onderzoeken van McDonald et al. (2013), McDonald et al. (2014) en Louis et al. (2007) vonden alle drie in Australië plaats. De onderzoeken van Glasford, Dovidio en Pratto (2009) en Glasford, Pratto en Dovidio (2008) werden in de Verenigde Staten afgenomen. Hoewel McDonald et al. (2013) hebben gecontroleerd of het effect van waargenomen effectiviteit overeind bleef als zij naar mensen uit een Aziatische cultuur keken, zijn er aanwijzingen dat cultuur wellicht toch een rol speelt. Zo zijn Nederlanders vergeleken met andere Europeanen dan wel gemiddeld positiever over de huidige stand van het milieu, maar Nederlanders zijn ook vaker de mening toegedaan dat milieuproblematiek één van de belangrijkste problemen van de huidige samenleving is dan andere Europeanen (Verbeek & Boelhouwer, 2010). Als het gaat over de toekomst zijn de resultaten in Nederland helemaal opvallend: 41% denkt dat de kwaliteit van het milieu voor toekomstige generaties het allergrootste probleem zal zijn. Dat is in geen enkel ander land het geval en Nederland is hiermee ruim koploper (Verbeek & Boelhouwer, 2010). Dit is een aanwijzing dat resultaten over het onderwerp milieuvriendelijkheid uit andere Westerse landen niet zomaar gegeneraliseerd kunnen worden naar Nederland. Als het inderdaad zo is dat Nederlanders gemiddeld het milieu in de toekomst als problematischer inschatten dan de Australiërs, Amerikanen of Aziaten die in eerdere onderzoeken

hebben deelgenomen, zou dat een verklaring kunnen bieden voor het ontbreken van een effect van waargenomen effectiviteit in het huidige onderzoek. Bij hogere belangrijkheid van het onderwerp wordt de rol van waargenomen effectiviteit namelijk minder groot (McDonald, Fielding, & Louis, 2012; Becker, Tausch, Spears, & Christ, 2011). Op basis van Verbeek & Boelhouwer (2010) werd in het huidige onderzoek toch verwacht dat voor Nederlandse studenten milieuvriendelijk gedrag een redelijk gematigde norm is, omdat hun bereidheid tot milieuvriendelijk gedrag niet al te groot bleek. Of het zo is dat Nederlanders toch wél relatief radicaal zijn in hun cognities over milieuvriendelijk gedrag en dat daardoor waargenomen effectiviteit bij normconflict tussen ingroepen in Nederland geen of een kleine rol speelt, zal dan ook onderzocht moeten worden.

Zelfselectie bias. Een andere mogelijkheid is dat niet zozeer voor Nederlanders in het algemeen, maar voor de Nederlandse studenten in dit onderzoek, de injunctieve norm voor milieuvriendelijk gedrag een meer radicale norm was dan verwacht. Hoewel op basis van Verbeek en Boelhouwer (2010) verwacht werd dat het voor studenten om een gematigde attitude zou gaan, was deze verwachting wellicht voorbarig. Een aanwijzing dat dit het geval zou kunnen zijn is de manier waarop de populatie verworven is: via sociale media. Er is onder andere ingezet op promotie in Facebookgroepen die over milieuaanpak gingen. Mogelijk heeft hier selectie plaatsgevonden van participanten met een meer radicale norm om milieuvriendelijk te zijn. In onderzoek van McDonald et al. (2014) vonden zij ook op vergelijkbare wijze dat normconflict in het algemeen motiverend kon werken op milieuvriendelijk gedrag. Als één van de mogelijke redenen voor het directe positieve effect van normconflict op gedragsintenties, noemden zij de zelfselectie bias, omdat ook zij op vergelijkbare wijze via Facebook participanten hadden verworven. Becker, Tausch, Spears en Christ (2011) toonden aan dat mensen anders reageren op de overtreding van een radicale norm dan op een meer gematigde norm. De waargenomen effectiviteit is minder van belang bij de relatie tussen normconflict en eigen intenties als het gaat om meer radicale normen. Het zou zo kunnen zijn dat als het om meer radicale normen gaat, de cognitieve dissonantie die optreedt bij normconflict relatief groot is en dat participanten daar direct een oplossing voor zoeken. De behoefte aan een oplossing wordt wellicht zo groot, dat de eventuele effectiviteit van die oplossing geen significante rol meer speelt. In het huidige onderzoek wordt hen direct die oplossing geboden in de vraag wat hun intenties zijn wat betreft milieuvriendelijk gedrag: door aan te geven dat ze zelf veel voor het milieu zullen doen, verminderen ze de cognitieve dissonantie. Waar personen voor wie het een meer gematigde norm is er meer bij stil staan of ze het milieuvriendelijke gedrag effectief achten, geldt dit voor personen met een zeer sterke norm niet. Deze selectie bias zou het verschil van het huidige onderzoek met McDonald et al. (2013) en de overeenkomst met McDonald et al. (2014) kunnen verklaren. Meer onderzoek is nodig naar de effecten van sterke en minder sterke normen op de relatie tussen normconflict en gedragsintenties. Waar in het huidige onderzoek alleen gecontroleerd werd of de injunctieve norm wel of niet aanwezig was, zou in vervolgonderzoek de sterkte van de injunctieve norm meegenomen kunnen worden.

Identificatie met ingroep. Een andere verklaring voor het directe effect van normconflict op gedragsintenties en het ontbreken van de modererende rol van waargenomen effectiviteit, is te vinden in het onderzoek van Dommelen et al. (2015). Zij onderschreven in hun onderzoek dat meerdere ingroepen op verschillende manieren op het zelfconcept van een individu kunnen inwerken. Masson en Fritsche (2014) toonden aan dat de identificatie van personen met verschillende ingroepen, van invloed is op het effect van de normen van die ingroepen op milieuvriendelijk gedrag. Des te hoger de *zelfinvestering* (de betrokkenheid, positieve gevoelens en belang van de groep voor het zelfconcept), des te groter de invloed van de norm uit die groep. In het huidige onderzoek is, net als in het onderzoek van McDonald et al. (2013), geen onderscheid gemaakt in het belang van de ingroep. Het is zeker denkbaar dat de participanten meer beïnvloed werden door de ingroep studenten, dan de ingroep Nederlanders bijvoorbeeld. Mogelijk worden mensen meer door normconflict gemotiveerd om milieuvriendelijk te zijn, als de groep waarmee ze de hoogste zelfinvestering hebben het milieuvriendelijkst is. Door hún norm worden ze namelijk het meest beïnvloed (Masson en Fritsche, 2014).

Ook bij het overhalen van anderen om milieuvriendelijk te zijn, speelt groepsidentificatie mogelijk een rol. Een mogelijkheid is dat mensen meer gemotiveerd worden om mensen in hun omgeving over te halen om meer milieuvriendelijk gedrag te vertonen, als de ingroep waarmee ze de hoogste zelfinvestering hebben juist het minst milieuvriendelijk is. Het zou wellicht zo kunnen werken dat de cognitieve dissonantie groter is als de descriptieve norm voor milieuvriendelijk gedrag van hun belangrijkste ingroep lager is dan de descriptieve norm van andere groepen. Immers: de invloed van die ingroep op het zelfconcept is het grootst, en zorgt dus voor het grootste verschil tussen het zelfconcept en de injunctieve norm om milieuvriendelijk te zijn (Dommelen et al., 2015). De cognitieve dissonantie die hierdoor ontstaat kan dan aangepakt worden door de ingroep te bewegen meer milieuvriendelijk te zijn. Dit is echter weer in tegenspraak met de vondst van Glasford, Dovidio, & Pratto (2009) dat des te hoger de identificatie met de ingroep is, des te kleiner de kans dat cognitieve dissonantie wordt opgelost met activisme binnen de groep. Er werd dan eerder voor andere strategieën gekozen. Dat suggereert dat mensen eerder anderen zullen overhalen meer milieuvriendelijk te zijn in ingroepen waarmee ze zich minder sterk identificeren.

Meer onderzoek is dan ook nodig naar de specifieke invloed van verschillende ingroepen en hun normen, waarbij er wordt meegenomen wat de sterkte van de identificatie met de ingroepen is. Er kan dan per groep worden gekeken naar de invloed van identificatie op de relatie tussen normconflict en gedragsintenties en de eventuele rol die waargenomen effectiviteit daarbij speelt. Ook kan er dan gekeken worden naar verschillen tussen ingroepen in de mate waarin mensen die ingroep proberen over te halen milieuvriendelijk te zijn.

Leeftijd. Verder onderzoek zou zich nog kunnen richten op leeftijdsverschillen. Onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (Verbeek en Boelhouwer, 2010) liet zien dat er sprake is van generatieverschillen met betrekking tot milieuvriendelijk gedrag. De meeste onderzoeken naar normconflict bij ingroepen hebben, net als het huidige onderzoek, als onderzoeksgroep studenten

gebruikt (o.a. McDonald et al. 2012; McDonald et al. 2013; Smith en Louis., 2008). Mogelijk zijn er bij ouderen andere effecten te vinden, omdat zij bijvoorbeeld eerder bereid zijn tot milieuvriendelijk gedrag (Verbeek en Boelhouwer, 2010) of doordat zij minder beïnvloed worden door sociale normen (Stok, 2014). Dit zou kunnen betekenen dat beleidsmakers ouderen op andere manieren zullen moeten benaderen dan jongeren om effectief gedragsverandering teweeg te brengen.

Limitaties

Zoals ieder wetenschappelijk onderzoek, heeft ook dit onderzoek zijn beperkingen (Bowen en Wiersema, 1999). De beperkingen die belangrijk zijn om genoemd te worden zijn de relatief kleine onderzoekspopulatie, de wervingsstrategie en het gebruik van gedragsintenties.

Bij een relatief kleine onderzoekspopulatie (N=104 in dit geval), wordt er minder snel een effect gevonden dan bij een grotere populatie (Tanaka, 1987). Het is niet ondenkbaar dat enkele van de effecten die niet significant waren in deze studie, in werkelijkheid wel bestaan, maar te klein waren om met deze populatie gevonden te worden. Toekomstig onderzoek zou grootschaliger uitgevoerd kunnen worden om dit te toetsen.

De werving van de onderzoekspopulatie heeft voornamelijk plaatsgevonden via Facebook. Het kan zijn dat hier zelfselectie heeft plaatsgevonden. Er is onder andere geworven op pagina's die voor een beter milieu opkomen, met de uitleg dat dit onderzoek belangrijk is voor meer kennis over het creëren van een beter milieu. De participanten in dit onderzoek zijn daarom wellicht niet representatief voor de studentenpopulatie van Nederland als geheel. Verder onderzoek naar de effecten van normconflict tussen ingroepen zou zich kunnen richten op verschillen in die effecten bij verschillende subpopulaties van studenten, zoals studenten van verschillende studies of van verschillende verenigingen.

Verder (veld-)onderzoek naar werkelijk gedrag is ook gewenst. In dit onderzoek is namelijk gebruik gemaakt van gedragsintenties om de invloed van normconflict te testen. Hoewel gedragsintenties een indicatie geven van daadwerkelijk gedrag, is het effect op daadwerkelijk gedrag meestal kleiner (Webb & Sheeran, 2006).

Conclusie

Dit onderzoek toont aan dat normconflict tussen ingroepen motiverend kan werken op milieuvriendelijk gedrag. Het huidige onderzoek laat zien dat waargenomen effectiviteit gemanipuleerd kan worden maar dat waargenomen effectiviteit geen effect had op de relatie tussen normconflict en milieuvriendelijke gedragsintenties. Het is tevens het eerste onderzoek naar de invloed van normconflict in verschillende ingroepen op activisme om anderen te overtuigen milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Er zijn

aanwijzingen gevonden dat de relatie tussen normconflict en intenties om anderen te overtuigen milieuvriendelijk te zijn loopt via eigen intenties om milieuvriendelijk te zijn.

Meer onderzoek naar de rol van waargenomen effectiviteit en andere moderatoren op de relatie tussen normconflict en gedragsintenties is nodig. Het huidige onderzoek geeft verder aanknopingspunten voor verder onderzoek naar de rol van de sterkte van de identificatie met verschillende ingroepen, de rol van de sterkte van de injunctieve norm, de rol van cultuurverschillen en de rol van leeftijd bij de relatie tussen normconflict en milieuvriendelijke gedragsintenties.

Referenties

Etude comportementale Acxiom sur l'écologie : (z.j.). Geraadpleegd van
<http://www.infohightech.com/IMG/pdf/acxiom1.pdf>

Aronson, E., Fried, C., & Stone, J. (1991). Overcoming denial and increasing the intention to use condoms through the induction of hypocrisy. *American Journal of Public Health, 81*(12), 1636-1638.

Beelen, R., Raaschou-Nielsen, O., Stafoggia, M., Andersen, Z. J., Weinmayr, G., Hoffmann, B., & Vineis, P. (2014). Effects of long-term exposure to air pollution on natural-cause mortality: An analysis of 22 European cohorts within the multicentre ESCAPE project. *The Lancet, 383*(9919), 785-795.

Becker, J. C., Tausch, N., Spears, R., & Christ, O. (2011). Committed dis (s) ident(s): Participation in radical collective action fosters disidentification with the broader in-group but enhances political identification. *Personality and Social Psychology Bulletin, 37*(8), 1104-1116.

Beckers, T. A. M., Harkink E. W.F.P.M., Van Ingen, E.J., Lampert, M.A., Van der Lelij, B., & van Ossenbruggen, R., (2004). Maatschappelijke waardering van duurzame ontwikkeling. Achtergrondrapport bij de duurzaamheidsverkenning. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (rivmrapport 500013007/2004).

Bowen, H. P., & Wiersema, M. F. (1999). Matching method to paradigm in strategy research: Limitations of cross-sectional analysis and some methodological alternatives. *Strategic Management Journal, 20*(7), 625-636.

De Vries, W., & Kros, J. (1991). Assessment of critical loads and the impact of deposition scenarios by steady state and dynamic soil acidification models. *Studies in Environmental Science, 46*, 569-624.

- Dommelen, A., Schmid, K., Hewstone, M., Gonsalkorale, K., & Brewer, M. (2015). Construing multiple ingroups: Assessing social identity inclusiveness and structure in ethnic and religious minority group members. *European Journal of Social Psychology, 45*(3), 386-399.
- Cialdini, R. B., Kallgren, C. A., & Reno, R. R. (1991). A focus theory of normative conduct: A theoretical refinement and reevaluation of the role of norms in human behavior. *Advances in Experimental Social Psychology, 24*, 201-234.
- Cialdini, R. B., Reno, R. R., & Kallgren, C. A. (1990). A focus theory of normative conduct: Recycling the concept of norms to reduce littering in public places. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*(6), 1015-1026.
- Ellemers, N., & Van der Toorn, J. (2015). Groups as moral anchors. *Current Opinion in Psychology, 6*, 189-194.
- Erisman, J. W., Galloway, J. N., Seitzinger, S., Bleeker, A., Dise, N. B., Petrescu, A. R., Leach, A.M., & de Vries, W. (2013). Consequences of human modification of the global nitrogen cycle. *Phil. Trans. R. Soc. B, 368*(1621), 2-11.
- Festinger, L. (1962). *A theory of cognitive dissonance* (Vol. 2). Stanford university press.
- Fointiat, V. (2004). "I know what I have to do, but..." when Hypocrisy Leads to Behavioral Change. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 32*(8), 741-746.
- Fointiat, V. (2008). Being together in a situation of induced hypocrisy. *Current Research in Social Psychology, 13*(12), 145-153.
- Fried, C. B., & Aronson, E. (1995). Hypocrisy, misattribution, and dissonance reduction. *Personality and Social Psychology Bulletin, 21*(9), 925-925.
- Gifford, R. (2011). The dragons of inaction: Psychological barriers that limit climate change mitigation and adaptation. *American Psychologist, 66*(4), 290.
- Glasford, D. E., Dovidio, J. F., & Pratto, F. (2009). I continue to feel so good about us: In-group identification and the use of social identity—Enhancing strategies to reduce intragroup dissonance. *Personality and Social Psychology Bulletin, 35*(4), 415-427.
- Glasford, D. E., Pratto, F., & Dovidio, J. F. (2008). Intragroup dissonance: Responses to ingroup violation of personal values. *Journal of Experimental Social Psychology, 44*(4), 1057-1064.

- Göckeritz, S., Schultz, P., Rendón, T., Cialdini, R. B., Goldstein, N. J., & Griskevicius, V. (2010). Descriptive normative beliefs and conservation behavior: The moderating roles of personal involvement and injunctive normative beliefs. *European Journal of Social Psychology, 40*(3), 514-523.
- Hart, A. J., Whalen, P. J., Shin, L. M., Mclnerney, S. C., Fischer, H., & Rauch, S. L. (2000). Differential response in the human amygdala to racial outgroup vs ingroup face stimuli. *Neuroreport, 11*(11), 2351-2354.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.
- Hinojosa, A. S., Gardner, W. L., Walker, H. J., Coglisier, C., & Gullifor, D. (2017). A Review of Cognitive Dissonance Theory in Management Research: Opportunities for Further Development. *Journal of Management, 43*(1), 170-199.
- KNMI. (2008). *De toestand van het klimaat in Nederland 2008*. Geraadpleegd van http://bibliotheek.knmi.nl/klimaatrapporten/de_toestand_van_het_klimaat_in_Nederland_2008.pdf
- Lee, C. M., Geisner, I. M., Lewis, M. A., Neighbors, C., & Larimer, M. E. (2007). Social motives and the interaction between descriptive and injunctive norms in college student drinking. *Journal of studies on Alcohol and Drugs, 68*(5), 714-721.
- Louis, W., Davies, S., Smith, J., & Terry, D. (2007). Pizza and pop and the student identity: The role of referent group norms in healthy and unhealthy eating. *The Journal of social psychology, 147*(1), 57-74.
- Lu, Y., Song, S., Wang, R., Liu, Z., Meng, J., Sweetman, A. J., & Wang, T. (2015). Impacts of soil and water pollution on food safety and health risks in China. *Environment International, 77*, 5-15.
- Mahmood, A., & Malik, R. N. (2014). Human health risk assessment of heavy metals via consumption of contaminated vegetables collected from different irrigation sources in Lahore, Pakistan. *Arabian Journal of Chemistry, 7*(1), 91-99.
- Masson, T., & Fritsche, I. (2014). Adherence to climate change-related ingroup norms: Do dimensions of group identification matter?. *European Journal of Social Psychology, 44*(5), 455-465.
- McDonald, R. I., Fielding, K. S., & Louis, W. R. (2013). Energizing and de-motivating effects of norm-conflict. *Personality and Social Psychology Bulletin, 39*(1), 57-72.

- McDonald, R. I., Fielding, K. S., & Louis, W. R. (2014). Conflicting norms highlight the need for action. *Environment and Behavior*, *46*(2), 139-162.
- Nilsson, A., Bergquist, M., & Schultz, W. P. (2017). Spillover effects in environmental behaviors, across time and context: a review and research agenda. *Environmental Education Research*, *23*(4), 573-589.
- Nolan, J. M., Schultz, P. W., Cialdini, R. B., Goldstein, N. J., & Griskevicius, V. (2008). Normative social influence is underdetected. *Personality and Social Psychology bulletin*, *34*(7), 913-923.
- Nowak, D. J., Hirabayashi, S., Bodine, A., & Greenfield, E. (2014). Tree and forest effects on air quality and human health in the United States. *Environmental Pollution*, *193*, 119-129.
- Pelletier, L. G., Tuson, K. M., Green-Demers, I., Noels, K., & Beaton, A. M. (1998). Why are you doing things for the environment? The motivation toward the environment scale (MTES). *Journal of Applied Social Psychology*, *28*(5), 437-468.
- Peterson, A. A., Haynes, G. A., & Olson, J. M. (2008). Self-Esteem Differences in the Effects of Hypocrisy Induction on Behavioral Intentions in the Health Domain. *Journal of Personality*, *76*(2), 305-322.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2012). *Effecten van klimaatverandering in Nederland: 2012*. Geraadpleegd van http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL_2012_Effecten-van-klimaatverandering_500193003_0.pdf
- Postmes, T., & Jetten, J. (Eds.). (2006). *Individuality and the group: Advances in social identity*. Sage.
- Priolo, D., Milhabet, I., Codou, O., Fointiat, V., Lebarbenchon, E., & Gabarrot, F. (2016). Encouraging ecological behaviour through induced hypocrisy and inconsistency. *Journal of Environmental Psychology*, *47*, 166-180.
- Raaschou-Nielsen, O., Andersen, Z. J., Beelen, R., Samoli, E., Stafoggia, M., Weinmayr, G., & Xun, W. W. (2013). Air pollution and lung cancer incidence in 17 European cohorts: prospective analyses from the European Study of Cohorts for Air Pollution Effects (ESCAPE). *The Lancet Oncology*, *14*(9), 813-822.
- Rijksoverheid. (2017a). Maatregelen tegen luchtvervuiling. Geraadpleegd op 12 juni, 2017, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/luchtkwaliteit/inhoud/maatregelen-tegen-luchtvervuiling>
- Rijksoverheid. (2017b). Afval. Geraadpleegd op 12 juni, 2017, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/afval>

- Rivis, A., & Sheeran, P. (2003). Descriptive norms as an additional predictor in the theory of planned behaviour: A meta-analysis. *Current Psychology, 22*(3), 218-233.
- Rubens, L., Gosling, P., Bonaiuto, M., Brisbois, X., & Moch, A. (2015). Being a hypocrite or committed while I am shopping? A comparison of the impact of two interventions on environmentally friendly behavior. *Environment and Behavior, 47*(1), 3-16.
- Schmid, K., Hewstone, M., Tausch, N., Cairns, E., & Hughes, J. (2009). Antecedents and consequences of social identity complexity: Intergroup contact, distinctiveness threat, and outgroup attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin, 35*(8), 1085-1098.
- Schultz, P. W., Nolan, J. M., Cialdini, R. B., Goldstein, N. J., & Griskevicius, V. (2007). The constructive, destructive, and reconstructive power of social norms. *Psychological Science, 18*(5), 429-434.
- Smith, J. R., & Louis, W. R. (2008). Do as we say and as we do: The interplay of descriptive and injunctive group norms in the attitude-behaviour relationship. *British Journal of Social Psychology, 47*(4), 647-666.
- Smith, J. R., Louis, W. R., Terry, D. J., Greenaway, K. H., Clarke, M. R., & Cheng, X. (2012). Congruent or conflicted? The impact of injunctive and descriptive norms on environmental intentions. *Journal of Environmental Psychology, 32*(4), 353-361.
- Steg, L. (1999). *Verspilde energie? Wat doen en laten Nederlanders voor het milieu*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stern, P. C. (2000). New environmental theories: toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues, 56*(3), 407-424.
- Stok, F. M. (2014). *Eating by the Norm: The Influence of Social Norms on Young People's Eating Behavior*. Utrecht University.
- Swim, J. K., Clayton, S., Doherty, T., Gifford, R., Howard, G., Reser, J., Stern, P., & Weber, E. (2009). Psychology and global climate change: Addressing a multi-faceted phenomenon and set of challenges. A report by the American Psychological Association's task force on the interface between psychology and global climate change. *American Psychological Association, Washington*.
- Swim, J. K., Stern, P. C., Doherty, T. J., Clayton, S., Reser, J. P., Weber, E. U., & Howard, G. S. (2011). Psychology's contributions to understanding and addressing global climate change. *American Psychologist, 66*(4), 241.

- Tanaka, J. S. (1987). "How big is big enough?": Sample size and goodness of fit in structural equation models with latent variables. *Child development*, 58(1), 134-146.
- Tang, D., Li, T. Y., Chow, J. C., Kulkarni, S. U., Watson, J. G., Ho, S. S. H., & Perera, F. (2014). Air pollution effects on fetal and child development: a cohort comparison in China. *Environmental Pollution*, 185, 90-96.
- Turner, J. C., & Oakes, P. J. (1986). The significance of the social identity concept for social psychology with reference to individualism, interactionism and social influence. *British Journal of Social Psychology*, 25(3), 237-252.
- United Nations Framework Convention on Climate Change. (2017, 10 april). Paris Climate Agreement. Geraadpleegd op 12 juni, 2017, van http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php
- Van Nunspeet, F., Derks, B., Ellemers, N., & Nieuwenhuis, S. (2015). Moral Impression Management Evaluation by an In-Group Member During a Moral IAT Affects Perceptual Attention and Conflict and Response Monitoring. *Social Psychological and Personality Science*, 6(2), 183-192.
- Vaughan, W. J., & Russell, C. S. (2015). *Freshwater recreational fishing: The national benefits of water pollution control*. Routledge.
- Verbeek, D., & Boelhouwer, J. (2010). Milieu van later, wiens zorg nu?. A. van den Broek et al. (red.), *Wisseling van de wacht: generaties in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport*.
- Vringer, K., Th. Aalbers en H. Visser (2008). Burgers en duurzaamheid, het verschil tussen denken en doen. In: S. van den Burg, G. Spaargaren en D. van Lith (red.), *Een andere rol voor de overheid?* Wageningen: Wageningen Universiteit
- Verenigde Naties. (2015). Sustainable Development Goals: 17 Goals to Transform our World. Geraadpleegd op 12 juni, 2017, van <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- Webb, T. L., & Sheeran, P. (2006). Does changing behavioral intentions engender behavior change? A meta-analysis of the experimental evidence. *Psychological bulletin*, 132(2), 249.
- Westphal, J. D., & Bednar, M. K. (2008). The pacification of institutional investors. *Administrative Science Quarterly*, 53(1), 29-72.
- Whitmarsh, L., & O'Neill, S. (2010). Green identity, green living? The role of pro-environmental self-identity in determining consistency across diverse pro-environmental behaviours. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 305-314.

Appendix 1- Briefing

Welkom bij dit onderzoek! Dit onderzoek wordt uitgevoerd door mij, Thomas Heger, masterstudent aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek bestaat uit het eenmalig invullen van een online vragenlijst. De vragenlijst zal gaan over gedrag dat invloed heeft op het milieu.

Om meer te weten te komen over gedragingen van mensen om je heen en je eigen gedragingen ten aanzien van het milieu, krijg je enkele vragen voorgelegd. Eerst krijg je enkele vragen over gedrag van anderen. Daarna krijg je enkele vragen over je eigen gedragingen.

Het gaat er om dat je zo eerlijk mogelijk probeert te antwoorden. Hierbij zijn er geen goede of foute antwoorden, maar gaat het om je eigen perceptie. Het is belangrijk dat je de vragenlijst helemaal afmaakt. Deelname aan dit onderzoek duurt ongeveer 15 minuten.

Je resultaten blijven anoniem, worden niet aan derden verstrekt en worden uitsluitend voor dit onderzoek gebruikt. Je mag te allen tijde je deelname aan dit onderzoek beëindigen, zonder opgave van redenen.

Wanneer er nog onduidelijkheden of vragen zijn, kun je die mailen naar: t.j.m.heger@uu.nl.

Indien je deel wilt nemen en dus toestemming geeft om je resultaten voor dit onderzoek te gebruiken, kun je op 'Verder' klikken. Het onderzoek gaat dan van start.

Alvast hartelijk dank voor je deelname!

Thomas

Appendix 2- Debriefing

Beste deelnemer,

Je bent zojuist aan het einde gekomen van dit onderzoek, heel hartelijk bedankt! Hieronder vind je informatie over het doel van dit onderzoek en een toelichting op de informatie die je tijdens het onderzoek gelezen hebt.

Mocht je de link van dit online onderzoek willen rondsturen naar mogelijk geïnteresseerde deelnemers, dan waarderen we dat natuurlijk zeer! Het is voor het onderzoek echter van belang dat deelnemers vooraf niets weten over de inhoud van het onderzoek. We willen je dan ook vragen om wel de vragenlijst, maar niet deze toelichting te delen met anderen. Alvast hartelijk dank hiervoor.

Het doel van deze studie is om te onderzoeken of normconflict tussen verschillende groepen waartoe mensen behoren (zogenaamde ingroepen) hen beïnvloedt in hun eigen milieuvriendelijke gedrag en in hun motivatie om anderen over te halen milieuvriendelijk te zijn. Met andere woorden: motiveert een groter verschil in milieuvriendelijk gedrag tussen je familie, je medestudenten en Nederlanders mensen juist wel of juist niet om milieuvriendelijker te zijn? Specifiek werd hier de verwachting getoetst dat als mensen milieuvriendelijk gedrag als effectief beschouwen, zij juist wel gemotiveerd worden, maar dat als zij het als niet effectief beschouwen ze juist gedemotiveerd worden door normconflict.

Sommige deelnemers lazen in de vragenlijst een stukje tekst over waarom milieuvriendelijk gedrag effectief is, anderen lazen een stuk waarin werd uitgelegd waarom het helemaal niet effectief is. De vragen meten dus of mensen in deze twee situaties verschillend reageren op verschillen (of juist overeenkomsten) in milieuvriendelijke gedragingen tussen familie, medestudenten en Nederlanders.

De gebruikte teksten waren verzonnen, en geven niet per se een goed beeld van de effectiviteit van milieuvriendelijk gedrag.

Nogmaals heel hartelijk dank voor je medewerking!

Voor vragen of opmerkingen over dit onderzoek kun je contact opnemen met t.j.m.heger@uu.nl

Vriendelijke groet, Thomas Heger

Appendix 3- Manipulatietekst hoge effectiviteit

Uit onderzoek blijkt dat een persoon in Nederland veel invloed kan hebben op het milieu. Zo kan de helft van het energieverbruik van een TV bespaard worden door de TV niet alleen op stand-by, maar helemaal uit te zetten. Spaarlampen gebruiken 60% minder energie dan gloeilampen, het raam op een kier laten terwijl je aan het verwarmen bent kost je gedurende een winter zo'n 1000 kilogram extra CO-2, het goed isoleren van je huis kan 25% van je verwarmingskosten reduceren en het recyclen van producten in je huis kan ook meer dan 1000 kilogram CO-2 besparen. De mate waarin mensen zulke energiebesparende gedragingen toepassen, kan echter verschillen. Daarom volgen er enkele vragen over jou en mensen uit je omgeving.

Appendix 4- Manipulatietekst lage effectiviteit

Uit onderzoek blijkt dat veel mensen zich bewust er van zijn dat een individu in Nederland weinig invloed heeft op het milieu. Nederland is in totaal slechts verantwoordelijk voor 0,5 procent van de wereldwijde CO-2 uitstoot, waar de Verenigde Staten en opkomende economieën China en India het grootste deel voor hun rekening nemen. Van die 0,5 procent draait vervolgens het grootste deel buiten individuele burgers om, omdat het hier bijvoorbeeld om uitstoot en afval van industrie- en landbouwsectoren gaat. Hoe gedragen mensen zich in een zaak waar zij zo onbelangrijk zijn? Om dat te onderzoeken volgen er enkele vragen over jou en mensen uit je omgeving.